

Ada Rosman-Kleinjan

Ghana... een reis op het
ritme van de drums

Copyright © 2016 Ada Rosman-Kleinjan, Nijverdal
Dit boek is tot stand gekomen in samenwerking
met uitgeverij Boekenplan, Maastricht
www.adarosman.nl / www.boekenplan.nl

foto voorkant: jonge verkoopster op het strand van Cape Coast

ISBN 978-90-823165-2-0
NUR 508

1^e druk 2010
2^e herziene druk 2016

foto's: Jan Rosman
ontwerp landkaart: Studio Van der Last; Nijverdal
ontwerp omslag en opmaak: Uitgeverij Boekenplan; Maastricht

Alle rechten voorbehouden, niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in geautomatiseerde gegevensbestanden, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnames, of op enigerlei andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

*I*nhoud

Voorwoord	7
Akwaaba	9
Naar Cape Coast	13
Een gedeeld verleden	17
Op de toppen van de bomen	30
Kumasi	38
Waterkinderen	46
In de taxi naar Mole...	54
Olifanten voor het ontbijt	60
Via Tamale naar Bolgatanga	81
De vrouwen van Sirigu	87
Behekste uilen	97
Alles draait om Ada	106
Accra	118
Woordenlijst	121
Literatuurlijst	123

*'Ook al weet je niet waar je heengaat,
weet dan tenminste waar je vandaan komt'*

Mondelinge Afrikaanse overlevering

Voorwoord

Ghana! Het land waar wij een rondreis hebben gemaakt, is en blijft mateloos populair, zowel voor de reiziger als voor de vrijwilliger. Het land is relatief dichtbij, het is veilig én Engels is de taal die alle verschillende bevolkingsgroepen met elkaar verbindt.

Voor mij dus genoeg redenen om het boek weer eens kritisch door te lezen, de literatuurlijst aan te vullen met nieuwe titels en om het boek van een nieuwe omslag te voorzien.

Ghana! Het land waar onze voorvaders zo'n prominente rol hebben gespeeld in de slavenhandel. Vanuit de slavenforten aan de Goudkust van Ghana zijn miljoenen mensen op de boot gezet naar onder andere Amerika, Suriname en Curaçao. Een land met een treurige geschiedenis, maar nu een stabiel land waar de democratie gekoesterd wordt door de bevolking.

Ghana! Een land met prachtige natuurparken, vriendelijke mensen en fraaie stranden met ruisende palmbomen, waar vissers onder ritmisch gezang de zware netten binnenhalen. Een land om met de bus en de trotro te ontdekken. Een land om een reis door te maken.

Ada Rosman-Kleinjan

Akwaaba

Er was eens een chieft die een timmerman opdracht gaf om een mooie draagstoel in de vorm van een cacao boon te maken. Echter, voordat de man de kans kreeg om de stoel te gebruiken, overleed hij. Wat te doen? In Afrika is voor elk probleem een passende en creatieve oplossing: hij werd in de draagstoel begraven. Zo ontstond er in de jaren vijftig van de twintigste eeuw vanzelf een nieuwe traditie. Was men al gewoon om de doodskisten te beschilderen en om beeldjes in de kist te stoppen voor het leven na de dood, nu kwam daar iets nieuws bij; laat je eigen designer kist op maat maken.

‘We sturen de kisten ook op’, zegt de jonge timmerman wanneer ik opmerk dat Jan waarschijnlijk voor een houten Harley Davidson zou kiezen. De taxi heeft ons naar één van de werkplaatsen in Teshi gebracht, waar het maken van designer doodskisten een professioneel vak is. Dat gaat me nu echt een stap te ver en waar moet je trouwens een dergelijke kist, hopelijk voor heel lang, nou neerzetten? Maar vrolijk zijn ze wel, de doodskisten van Ghana. Deze bijzondere kisten zijn alleen weggelegd voor de rijkere Ghanees. Een reusachtige banaan, een grote tankauto, een houten vis, een onbeschilderde kip, voor de liefhebber van cola staat een giga grote, bruine fles klaar en de stekels van een kolossale stekelvarken geven de grafdelver later handenvol werk; ooit moet dit allemaal onder de grond gespit worden. Nieuwsgierig peuter ik het deksel van een reusachtige kreeft open en kijk ongegeneerd in zijn rommelige buik. Voor wie ben jij bestemd? We mogen overal rondkijken, inloeren en aanzitten, maar een fooi wordt zeer op prijs gesteld. Raar, maar een mens wordt hier eerder blij dan treurig van. Onze eerste dag in Ghana is goed besteed en we laten ons graag terugrijden naar het hotel. De hitte dwingt ons tot een rustig tempo,

want wat is het hier heet. Na onze reis door Zuid-Amerika, waar we het vaak stervenskoud hebben gehad, hadden we onszelf een warm land beloofd. Ghana stelt niet teleur.

In het Pink Hostel ontmoeten we Renée; zij heeft vijf maanden als vrijwilligster les gegeven op een basisschooltje in een klein dorp. Ze vertrekt morgen naar huis.

‘Heel vreemd; ik wil graag naar huis om mijn familie en vrienden weer te zien, maar ik zal iedereen hier zo missen. Ik heb zoveel vrienden gemaakt én geleerd om af te zien. Vooral de nachten. Slapen in een kamer waar het niet kouder wordt dan 28 graden Celsius is niet makkelijk.’

In het dorp waar ze les gaf, heeft ze bij een gastgezin gewoond. Mee-eten en meelevens met het gezin en in de weekeinden naar Cape Coast om weer op adem te komen.

‘De school is al om half twee afgelopen en dan had ik echt niets meer te doen. De meeste kinderen gaan wel naar school, als er tenminste geld voor is. Sommige kinderen kwamen maar één of twee dagen in de week. Schoolgeld moet iedere dag betaald worden. Geen geld, geen les. Waar ik echt niet aan kon én wilde wennen was het slaan door de leraren. Foute antwoorden werden afgestraft door het geven van een tik met een rietje. Ook mochten kinderen elkaar slaan bij een fout antwoord. Het leren is meer opdreunen en stampwerk. Kinderen dreunen $1+1+2+3=7$ foutloos op, maar draai je de cijfers om dan weten ze het antwoord niet. Het alfabet wordt zonder problemen opgezegd, maar vroeg ik bijvoorbeeld om de letter V aan te wijzen dan lukte dat niet. Het onderwijs moet eigenlijk helemaal op de schop.’

Ze kan enthousiast vertellen over Ghana, haar ervaringen en de vriendschappen die ze heeft opgebouwd. De Duitse Marianne luistert met een wit gezicht naar haar en onze reisverhalen. Zij is vandaag aangekomen om drie maan-

den te gaan werken in een weeshuis ergens in het Noorden. We zitten met elkaar in het gezellige buitenrestaurant van het Paloma Hotel; vier mensen die elkaar net hebben leren kennen en genieten van elkaars verhalen, de lekkere pizza's en de Afrikaanse sfeer.

Op zondag gaat de Ghanees naar de kerk, graag urenlang en met veel gezang. Al lopend door de straten van Accra komen we mooi geklede mensen tegen, de bijbel en het gezangenboek in de hand. Uit grote kerken drijft het gezang naar buiten. Een jonge vrouw heeft een passende jurk aan; de stof is bedrukt met afbeeldingen van de kerk die ik even verderop zie staan. Een klein meisje draagt een popperig wit met roze jurkje; gegarandeerd honderd procent nylon. Het is rustig in de straten en we lopen op ons gemak naar het Nationaal Museum waar wij zo vroeg in de ochtend de eerste bezoekers zijn. Ondanks de grote ventilatoren is het drukkend warm in het gebouw.

'Het restaurant is vandaag gesloten', zegt de receptionist en we zweten ons een weg door het museum, kijken naar displays waar houten beelden vertellen over het land en haar bevolking. De oudste moskee van Ghana, die in Larabanga staat, is hier op schaal nagebouwd. We hopen over enkele weken het origineel met eigen ogen te zien. Houten tronen hebben de eerste presidenten van een onafhankelijk Ghana gedragen en na zoveel informatie moeten we toch echt even stil staan voor een grote ventilator die ons koelte toeblaast. Het winkeltje is ruim voorzien van prachtige, houten maskers, katoenen kleding en vrolijke ansichtkaarten, waar ik er een paar van uitzoek.

We gaan op zoek naar een cappuccino en belanden in een nieuw kip-pizzarestaurant waar ze heerlijke koffie verkopen.

We pakken een *trotro* en gaan in zo'n houtje touwtje bus naar het National Cultural Centre; een ietwat misleidende naam voor Ghana's grootste souvenirmarkt, waar we

direct het middelpunt van de belangstelling zijn; er is verder geen toerist te zien. De verkopers zijn behoorlijk opdringerig en dat weerhoudt mij ervan om uitgebreid rond te snuffelen.

Bij de Barclays Bank pin ik vlot vierhonderd cedi met mijn Visa kaart, de meest handige kaart voor Afrika.

Naar Cape Coast

‘De bus is al om acht uur vertrokken en de volgende bus gaat pas om drie uur vanmiddag’, zegt de struise vrouw achter het loket. Daar hebben we niet opgerekend; we zijn net te laat.

‘Koop maar kaartjes voor de bus naar Takora. Deze bus stopt ook in Cape Coast’, is het advies en met een beetje mazzel is er misschien nog plek in de bus van tien uur.

Vandaag 3 mei is een onduidelijke vrije dag voor de arbeiders maar het werk gaat gewoon door. Nee, we moeten meer geduld hebben, de bus van tien uur is vol. Niet met passagiers maar met bagage. De Afrikaan die met weinig bagage reist bestaat niet. Alle bagage wordt gewogen, van labels voorzien en alvast klaargezet. Het beeldscherm van een oude televisie wordt met dik karton afgeplakt, een oude koelkast staat al klaar, rugzakken en tassen van de toeristen, grote dozen en enorme, uitpuilende plastic tassen; alles krijgt een plek. De hulpen zijn zeer behulpzaam en sjouwen ongekende vrachten op hun schouders. Verkopers van de meest uiteenlopende spullen komen bescheiden voorbij, vooral hoesjes voor rijbewijzen en paspoorten zijn populair. Komt goed uit, want ik ben het hoesje voor mijn leesbril al kwijtgeraakt. Op elke reis raken we dingen kwijt maar meestal niet tijdens de eerste dagen. Helaas hebben de brillenverkoper en ik een onoverkoombaar geschil over de prijs.

Zou dat nu nog iets Engels zijn, vraag ik me af. Zoveel lezende mensen, kinderen met een pocket of een stripboekje. Ook de krantenverkoper doet goede zaken; overal zitten mensen lekker te lezen. Ook hier, net als in de andere Afrikaanse landen die we bezocht hebben, ziet iedereen er opvallend netjes uit. Oud en jong, kinderen in schooluniformen, vrouwen vaak op elegante, hoge hakken, modern of traditioneel gekleed: het maakt niet uit

als het maar schoon is én dat is het. Iets wat ons zelden lukt tijdens het reizen in Afrika.

Ik koop een zakje koekjes en cassave-chips, een flesje water erbij en we hebben een bescheiden maar lekkere lunch. We spelen een kaartspelletje en Jan gaat wanhopig op zoek naar een kop koffie en komt even later triomfantelijk terug met een grote mok oploskoffie. De wind waait aangenaam door de open wachtruimte, de televisie staat aan op een onduidelijke zender en het kijken naar alle mensen verveelt nooit. Om één uur mogen we mee. Een mooie vrouw controleert de kaartjes, waarna iedereen gedisciplineerd instapt. Plekken reserveren heeft zo zijn voordelen. Het is ruim twee uur rijden naar Cape Coast waar wij uit zullen stappen en de bus verder zal gaan naar Takora. De weg is goed en de omgeving verrassend groen. Mooie huizen, vervallen huizen, onafgemaakte huizen, kleine fruitstalletjes met grootse namen die meer weergeven van de dromen van de eigenaar dan van de realiteit. Jezus' en Gods naam worden veelvuldig gebruikt om de waren aan te prijzen.

Niet te missen borden aan de kant van de weg vermelden het aantal dodelijke verkeersslachtoffers van de verschillende ongelukken: 35 doden, 5 doden... Het weerhoudt de chauffeur er niet van om een langzaam rijdende vrachtauto gevaarlijk in te halen. De airco in de bus is heel aangenaam en we komen aan in Cape Coast: dé toeristische trekpleister van Ghana.

Op advies van de Brabantse Renée nemen we een taxi naar het Oasis Beach Resort, een verzameling leuke strandhuisjes en een gezellig openluchtrestaurant pal aan het strand. Jonge rolstoelbasketballers hebben een wedstrijd op het vervallen, stenen terrein voor de ingang van Oasis. Er is veel plezier en publiek; een positief iets, meestal worden mensen met een beperking in Afrika "weggestopt".

Vrolijk gekleurde, houten vissersboten komen fraai tot hun recht tegen de horizon. Op het strand glanzen de

zwarte kinderlijven van het zeewater. Een rugbytrainer gaat eerst voor in gebed, voordat de training begint en wij gaan hier voor zo'n leuk rond huisje, als accommodatie waar we de zee horen beuken en wuivende palmbomen voor wat schaduw zorgen. Precies zoals het hoort, een mini-veranda, een rieten puntmuts als dak en binnen een zee van ruimte. Bij de ingang staat een man lekker rui-kende spiesen met vlees te barbecuen; Jan kan de verlei-ding niet weerstaan. Het vlees is bijzonder sterk gekruid en doet me happen naar lucht, maar lekker is het wel.

Het grote slavenfort ligt op een steenworp afstand aan deze mooie en zo zwaar beladen kust waar onze Neder-landse voorvaderen in vorige eeuwen zo'n gruwelijke rol hebben gespeeld. Van hieruit willen we ook het kasteel, wat ik een zeer bizarre naam vind voor dit fort, bezoeken. Bij kasteel denk ik aan stoere ridders, vrouwen in ruisen-de rokken en niet aan wanhoop, pijn en verdriet.

Veel loslopende zwarte mannen, altijd op zoek naar een praatje en loslopende witte vrouwen. En loslopende vrouwen zijn er op dit terrein genoeg. Een lage, witte muur moet de toerist gescheiden houden van de lokale inwoners. Wanneer Jan een praatje maakt met een paar jonge kinderen, grijpt de bewaking direct in. Nee, da's niet de bedoeling. Ik blijf moeite houden met dit soort grenzen.

De zee beukt genadeloos tegen de kust en is nog de enige getuige van wat zich hier zolang geleden heeft afgespeeld. Deze gedachte dreunt iedere keer door mijn hoofd. Als Nederlander ben ik me hier goed van bewust.

Naast ons huisje staat een camperbusje met twee Zwitsers die over land hier naartoe zijn gereden.

Er hangt een aangename sfeer in de stad en we slenteren ontspannen rond. Voor de ingang van het slavenfort Cape Coast is een bescheiden restaurantje, waar de stoeltjes uitnodigen om te gaan zitten; op het houten bord staat "cappuccino" en dat kan ik niet weerstaan.

‘Where are you from?’ is de standaardbegroeting in Ghana en uiteraard worden we in het Nederlands begroet wanneer Jan antwoord geeft.

‘Onze koffie komt uit Nederland, is van Douwe Egberts’, is de reactie. Twee broers beheren deze zaak. Peter is bescheiden en bedient de gasten, broer Jan Michael zwaait de scepter en heeft de touwtjes in handen.

‘Heet jij Jan?’ vragen we verbaasd. Hier had Jan op gerekend, hij pakt zijn paspoort uit zijn broekzak. Hij gaat er eens goed voor zitten en schijnt met zijn telefoontje even bij zodat we goed zijn naam kunnen lezen. Ja, het is duidelijk en de beide Jannen kijken elkaar lachend aan.

‘Jaren geleden had ik wat problemen op school. Een Nederlander heeft me op het juiste pad geholpen en nu heb ik officieel zijn voornaam gekregen’, licht hij verder toe. Vreemd verhaal, maar het document ziet er echt genoeg uit om ons te overtuigen.

Kinderen spelen op de trappen van het fort, vrouwen lopen met de niet verkochte producten terug naar huis, meisjes kijken stiekem naar ons en zwaaien wanneer ze in de gaten krijgen dat wij ze ook zien. Een jongetje gebaart dat hij honger heeft, gelukkig ziet hij er zeer gezond uit. Een blanke vrouw lukt het hier niet om alleen rond te lopen. Iedereen is vriendelijk, in voor een praatje en vaak voor meer. Heel duidelijk zijn is helder voor beide partijen en werkt goed.

Van de menukaart kiest Jan een broodje vis en ik lust wel een bananenpannenkoek.

‘Die ga ik voor je bakken; mijn broer maakt het broodje klaar’, zegt Peter die duidelijk in de schaduw van zijn grote broer werkt.

Josefien, gastvrouw van Hand in Hand